

Växt- och miljöavdelningen

Jens Weibull

jens.weibull@jordbruksverket.se

Referensgruppen för odlad mångfald, 2018-04-19

Lokal: Museum de Vries, Drottningholm, Stockholm

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Carin Bunnvik, Jordbruksverket (ordf.); Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Anders Glassel, Statens fastighetsverk (SFV); Eva Grönwall, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Lilly Kristensen, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Ulf Nilsson, FOR; Maria Nyman-Nilsson, Fredriksdals museer och trädgårdar; Helena Persson, Lunds universitet/Botaniska trädgården; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Anmält förhinder:

Anna Lena Carlsson, Naturvårdsverket; Lennart Nilsson, Riksantikvarieämbetet; Maja Persson, LRF Trädgård; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen;

1. Öppnande

Enhetschef Carin Bunnvik öppnade mötet och hälsade ledamöterna välkomna till vackra Museum de Vries.

2. Uppföljning av minnesanteckningarna från höstmötet 2017

Referensgruppens höstmöte genomfördes som en modifierad framtidsverkstad, vilket innebar att minnesanteckningarna inte innehöll några särskilda punkter för uppföljning. Inga synpunkter på minnesanteckningarna fördes heller fram.

3. Beslutspunkter

Inga

4. Kort presentation av Drottningholms slottsområde

Slottsfogde Stefan Wirtén och Catharina Nordenstedt, förvaltare av Drottningholm vid SFV, informerade intresseväckande om verksamheten vid de kungliga slotten, och särskilt om Drottningholm.

5. Uppföljning av mål och åtgärder i strategin

Jens redogjorde kort för gällande status för de olika åtgärderna i programmet. Han noterade bl.a.

- ett beslut av samordnarna att, i form av en skrift, sammanfatta programmets utveckling och resultat under 20 år, samt
- den pågående avtalsskrivningen med gamla och nya klonarkiv.

Det konstaterades att referensgruppens höstmöte 2017 på Rudenstams hade utgjort en ordentlig genomgång av läget i programmet. Åsa framhöll att programmet omfattar många kulturarvsaspekter som är viktiga att sammanfatta, och Eva underströk vikten av att redovisa allt arbete i skrift.

6. Utvärdering av Fas III: när och hur?

Inför mötet hade ett underlag tagits fram som dels kort redogjorde för tidigare externa utvärderingar av programmet, dels beskrev de tidsmässiga och ekonomiska förutsättningarna för en utvärdering av innevarande programfas. I diskussionen framfördes bl.a. följande:

- det är viktigt att genomföra en utvärdering med tanke på mottagaren (Poms målgrupper, SJV och, i slutänden, regeringskansliet);
- det är viktigt att skapa legitimitet för ett nytt program med längre tidshorisont än dagens beslutsfattare;
- programmets tyngd och bredd bör föras fram, men
- samtidigt har, pga. de ekonomiska ramarna, inte alla åtgärder i strategin kunnat genomföras, och
- därför bör kanske vissa moment kunna skalas bort.

Givet det rådande budgetläget diskuterade gruppen alternativa utvärderingsformer och två huvudförslag fördes fram:

- en självutvärdering med samtliga inblandade i Pom + en extern utvärderare
- en mindre och intern utvärderingsgrupp från Jordbruksverkets referensgrupp + en extern bedömare

Efter en längre diskussion landade mötet i det senare förslaget, som innebär att:

- en intern grupp på tre-fyra personer får gemensamt arbeta fram en kortare, sammanfattade rapport

- rapporten också ska innehålla förslag på programmets inriktning under perioden 2021-2025
- medlemmarna i gruppen representerar genom sin bredd skilda uttryck och perspektiv
- arbetet görs lämpligen under november 2018 - februari 2019
- Jordbruksverket i god tid tar fram underlag för arbetet, dock senast 1/11
- gruppen avrapporterar senast utgången av februari 2019
- en extern bedömare med god insyn i Pom får kommentera rapporten och lämna synpunkter på förslagen senast utgången av mars 2019, och att
- det ska finnas ekonomiska resurser för gruppens arbete (inkl. för fysiska möten) och för den externa bedömaren.

Ett förslag restes också att i någon form samla in synpunkter från de många användarna av Poms växtmaterial. Jordbruksverket kommer att arbeta vidare med förberedelserna för att tillsätta gruppen och den utomstående bedömaren, liksom villkoren för arbetet.

7. Information

- i. Aktörsrunda (korta sammanfattningar)
 - Friluftsmuseerna (Maria): Fredriksdal, som under 2018 firar sitt 100-årsjubileum, kommer under året att avveckla rossamlingen och planerar för att ta emot nya klonarkivsväxter; vad gäller de s.k. levande samlingarna är den tidigare framtagna policyn nu översatt till engelska, och ett digitalt projekt om dessa pågår; museet har tillsammans med Hantverkslaboratoriet inom ramen för projektet *Utvecklande skötsel i kulturhistoriskt värdefulla parker och trädgårdar* medverkat i olika skrifter (gräsmattor, klippta lövbärande häckar) vilka går att få tag i på Riksantikvarieämbetets särskilda [webbplats](#);
 - De botaniska trädgårdarna (Helena): trädgårdarna har snart flera besökare än växter och det finns en oändlig efterfrågan på information; sociala medier används på alla sätt och är mycket viktiga - det måste finnas konkreta planer och rutiner för det; allt växtmaterial finns nu i databaser vilket gör det möjligt att genomföra digitala vandringar; trädgården fortsätter det pedagogiska samarbetet med NordGen och nu är även Göteborgs botaniska trädgård med; Lund samarbetar med Länsstyrelsen Skåne kring hotade vilda arter och särskilt ring regler och principer för uppförökning och återutsättning;
 - Växtförädlingsföretagen (Bo): Lantmännen driver sedan en tid ett projekt kring s.k. specialkvaliteter (bilaga 1) för vilket det finns ett stort intresse bland lantbrukare - problemet är emellertid att livsmedelsindustrin ofta ställer krav på stora kvantiteter och leveranstider - även Kalmar-Ölands Trädgårdsprodukter har visat intresse för projektet och produkterna [[Anders kommentar](#): det skulle kunna vara värdefullt att diskutera med arrendatorerna på landets 30 kungsgårdar för att höra om deras intresse för projektet]; som ett resultat av många års utredningar kring lantbrukets och trädgårdsnäringens konkurrenskraft, klimat-anpassning och krav på ökad självförsörjningsgrad har nu ett s.k. kompetenscentrum för växtförädling skapats i Alnarp benämnt *Grogrund* - de kommande

tre åren kommer 90 milj. kr att delas ut till förädlingsprojekt med relevans för hela värdekedjan och med inriktning på hela landet, fr.o.m. 2021 gäller 40 milj. kr/år - satsningen omfattar också kapacitetsuppbyggnad i form av studenter och doktorander;

- Fritidsodlingens riksorganisation (Ulf): FOR har också varit involverade i de verkstäder som Grogrund har genomfört - just nu har man uppdragit åt trädgårdsekonomen Sara Spendrup/SLU att genomföra en omvärldsanalys som ska kunna leda fram till gemensamma projekt inom trädgård; mässan Nordiska trädgårdar löpte av stapeln som vanligt och i år med ett särskilt fokus på mat, grönt kulturarv och barn - bl.a. miljöminister Skog visade montern sin uppskattning; det finns tankar kring en reviderad koloniträdgårdscertifiering som är tänkt att omfatta åtgärder för att gynna biologisk mångfald och inte minst pollinerare;
- SLU (Åsa): flera studenter har gjort intressanta arbeten kring historiska parker och trädgårdar (Norrköpings promenader, SJ:s planteringar) - arbetena finns sökbara i Epsilon; i övrigt fortsätter arbetet om Sveriges trädgårdars kulturhistoria som förhoppningsvis ska ligga klart 2019/2020;
- Sveriges Pomologiska Sällskap (Krister): SPS deltog som vanligt i mässan Nordiska trädgårdar och sålde slut på ca 3 000 ympris av äpple och päron; arbetet med päronpomologin fortsätter - ca 40 % är nu klart - och med god fruktsättning i år ska boken förhoppningsvis bli klar 2020; Äpplets dag anordnas i år 25/9; SPS anser vidare att fel sorter av äpple och päron har blivit Grönt kulturarv® - många sorter är för starkväxande och alltför sjukdomskänsliga - det finns klart bättre alternativ;
- Statens fastighetsverk (Anders): ett nytt klonarkiv ska nu etableras i Residensparken i Umeå (äpple, perenner, buskrosor och ev. lökväxter); en restaurering (produktion av avläggare och förökning) pågår vad gäller Skoklosters lindaléer och väntas vara klar 2019 - motsvarande planeras på flera platser; SFV överväger att hålla fruktträd åt SLU (t.ex. Roma på Gotland samt Linköping), men inte i första hand som klonarkiv; myndigheten är vidare starkt involverad i kungsgårdarnas bevarande - som ju är byggnadsminnesmärken - för att i synnerhet rädda dem från exploatering av mark;
- Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Eva G, Lilly K): arbetet omfattar framför allt att förena bevarandevärda gravplatser med det växande/biologiska kulturarvet - det finns ett mycket stort intresse bland kyrkogårdsarbetarna för frågorna; det pågår insatser för att plantera idéerna högt upp i organisationen och man har därför engagerat konsulent Henrik Morin för att ta fram en folder - alla församlingar ska nås av denna till Mors dag och den är tänkt att användas som kursmaterial;

Följande kortrapporter har inkommit efter mötet:

- Riksantikvarieämbetet (Lennart Nilsson): Två nya kulturreservat är under bildande: Kulturens Östarp och Stensjö by. Båda består av utpräglade kulturlandskap. Skötseln går ut på att bevara och restaurera de två byarnas marker

och byggnader. I båda dessa finns åkermarker där man tänker sig att odla lantsorter av spannmål m.m. Lantraserna nämns särskilt i de ursprungliga syftena med Kulturens Östarp. Stensjö ligger i östra Småland skogsbygder. Här finns bland annat goda förutsättningar för till exempel svedjebbruk och skogs-bete.

I februari redovisade Naturvårdsverket och Sametinget en utredning om hur traditionell kunskap med koppling till biologisk mångfald ska säkras för framtiden. Ett förslag är att Riksantikvarieämbetets och Göteborgs universitets nätverk Svenska kulturlandskap ska bli en av de nationella noderna för sådan kunskap.

- Skogsstyrelsen (Sanna Black-Samuelsson): 2014 fastställde regeringen tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Ett av dessa mål, att kartlägga och övervaka genetisk mångfald, ingick som ett återrapporteringskrav i 2015 och 2016 års regleringsbrev till myndigheten. Slutrapporten lämnades till regeringen i september 2017 och går att läsa [här](#). [Jens kommentar: De slutsatser Skogsstyrelsen drar kan ha betydelse också för bevarandet av vilda kulturväxtsläktingars populationer].

ii. Samordningen vid SLU

Eva J redovisade vissa förändringar som gjorts i Poms s.k. föröknings- och marknadsföringsgrupp, framför allt med anledning av att hon går i pension vid utgången av oktober månad. Elisabet Martinsson vid Elitplantstationen träder in som interimistisk ordförande till dess en ny samordnare finns på plats vid SLU. Övriga förändringar, liksom planeringen för perioden 2018-2020, finns redovisade i bilaga 2. De referensgrupper, som sedan tidigare har varit knutna till inventeringsprojekten, fortsätter sin verksamhet med särskild inriktning på användning av växtmaterialet.

iii. Jordbruksverket

På grund av tidsbrist ströks presentationen, men informationen följer här:

1. Den 16 april tillträdde Christina Nordin som ny generaldirektör för Jordbruksverket. Christina var divisionsdirektör vid Jordbruksverket 2014-2015, men kommer närmast från Näringsdepartementet.
2. Jordbruksverket och ledningen för SLU:s LTV-fakultet har genomfört dialogmöten vid två tillfällen (23/-17 och 10/4-18) för att diskutera Pom-relaterade frågor (organisations- och ledningsfrågor, budget, programstatus, m.m.). Mötena har också gällt strategisk planering vad gäller kontakter med Näringsdepartementet. Ett önskemål om avstämning efter sommaren kommer att lämnas in till departementet.
3. Ett flertal utlysningar inom landsbygdsprogrammet är f.n. öppna, nämligen
 - a. Pilot- och samarbetsprojekt för utveckling av traditionell småskalig matkultur (10 milj. kr) – sista ansökningsdag 30 april
 - b. Pilot- och samarbetsprojekt som bidrar till målen i den nationella livsmedelsstrategin (25 milj. kr) – sista ansökningsdag 3 juni
 - c. Pilot- och samarbeten för att gynna biologisk mångfald i slättbygd (7 milj. kr) – sista ansökningsdag 30 september

Utllysningarna nås via Jordbruksverkets webbplats för [Utllysningar och upphandlingar](#).

4. Arbetet med att utforma olika sektorsvisa vägledningsdokument när det gäller EU:s förordning 511/2014 för genomförande av Nagoyaprotokollet fortsätter. Exempel på sådana sektorer är husdjursförädling, växtförädling, kosmetika, farmaceutika, osv. Beträffande växtförädling handlar några stötestenar om följande:
 - a. kommersiella växtsorter - ska de omfattas av kraven på s.k. tillbörlig akt-samhet enligt förordningens artikel 4?
 - b. ”*large scale screening*” - vad innebär detta, är det att betrakta som användning i förordningens bemärkelse och vilken grundprincip ska gälla?

8. Övriga frågor

Inga övriga frågor hade anmälts. Däremot avtackades Eva Jansson, samordnare för Pom vid SLU, varmt för sina stora insatser för programmet sedan 1999 vid detta, hennes sista, möte med referensgruppen.

9. Tid och plats för nästa möte

Referensgruppens höstmöte hålls 13 november 2018 (plats och lokal meddelas senare¹).

- Bilagor:
1. Lantmännen - Projekt specialkvalitet (pdf)
 2. Projektplan Grönt kulturarv® 2018-2020 (pdf)

¹ Troligen SJV/Jönköping